

Pravda jako „nárok“

Jakub Čapek se také téměř na počátku svého příspěvku táže: „Na čem se zakládá nárok Hejdánkovy filosofie říci něco pravdivého?“ Po mém soudu je otázka nesprávně položena, tj. v samém jejím položení, v její formulaci je už chyb: o nároku filosofa na pravdivou výpověď nelze mluvit, protože ve skutečnosti jde o nárok pravdy na filosofa. Filosof je totiž ten, kdo pravdu miluje, kdo po ní touží, ne ten, kdo si na ni dělá nárok, ani ten, kdo si dělá nárok na to, že ji má a že ji vyslovil. Filosof se může pravdy pouze dovolávat, a to jako posledního a nejvyššího arbitra, aniž by ovšem už tímto dovoláním něco ze svých tezí a formulací mohl zajišťovat. Obvykle se však filosof dovolává pravdy tehdy, když musí vyslovit nesouhlas s někým jiným, s jeho formulací nebo myšlenkou, a když proti tomu musí sám „vyjít na palouček“, tj. sám říci, jaké je jeho stanovisko, co on o tom soudí, jaké je jeho tvrzení, za nímž – až do té doby, kdy by se snad ukázalo, že se dopustil chyby; pak ovšem musí své původní (resp. dřívější) tvrzení výslovně odvolat, a teprve pak proti němu, tj. pro sobě samému, postavit tezi nebo výrok či koncepci novou. Filosof si může dělat nárok na to, aby byl slyšen a aby se k jeho pojetí jiní filosofové vyjádřili, pochopitelně na základě důvodů a argumentů (tedy: nedělá si nárok na to, aby se o tom prostě nějak vyjadřovali, aby to nějak všeobecně hodnotili, apod.). Chce být slyšen a chce, aby ti druzí dali najevo, že to vyslechli, a aby k tomu věcně řekli své (pokud ovšem k tomu mají co říci); ale tento nárok, který může vznést vůči jiným myslitelům, nesmí být zaměňován se žádným nárokem na vůči pravdě samé, tj. nesmí být nárokem na nějaké vlastnění, držení pravdy. Filosof nemůže a nesmí žádným způsobem vyjadřovat nárok na pravdivost svých tezí a pojetí, ani vyžadovat, aby takový nárok byl respektován. V tom smyslu je filosofie převážně pochybováním, a to na prvním místě o vlastních pozicích a stanoviscích; do diskuse a polemiky, tedy i do boje jde filosof vždycky nikoli proto, aby prosadil sebe a své pozice, nýbrž aby vydal svědectví o svých názorech a pozicích a aby to vyžadoval i od druhých.

(Písek, 060906-2.)